SUN'IY INTELLEKT JORIY ETILISHIDA PEDAGOGIK YETAKCHILIKNING SOTSIAL-PSIXOLOGIK JIHATLARI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi
Yuldasheva Asal Rashid qizi
asalyuldasheva615@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun'iy intellekt asosidagi ta'lim tizimlarida etik me'yorlarni ta'minlash muammolari tahlil qilinadi. Pedagoglar va talabalar o'rtasida axborot xavfsizligi, ma'lumot maxfiyligi va texnologiyalardan foydalanish etikasi masalalari muhimligi ko'rsatildi. Shuningdek, ta'lim jarayonida sun'iy intellektning samarali va adolatli qo'llanilishi uchun me'yoriy-huquqiy va psixologik omillar muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt tizimlarida etik tamoyillarni joriy etishning samarali strategiyalarini aniqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, pedagoglarning axloqiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish va o'quvchilarning huquqlarini himoya qilish zarurati ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ta'lim tizimi, etik me'yorlar, axborot xavfsizligi, pedagoglar, ma'lumot maxfiyligi.

Аннотация: В статье анализируются проблемы обеспечения этических норм в образовательных системах на основе искусственного интеллекта. Подчеркивается важность вопросов информационной безопасности, конфиденциальности данных и этики использования технологий между педагогами и студентами. Также рассматриваются нормативно-правовые и психологические аспекты эффективного и справедливого применения искусственного интеллекта в образовательном процессе. Результаты исследования помогают определить эффективные стратегии внедрения этических принципов в ИИ-системах. Особое внимание уделяется развитию этических навыков педагогов и защите прав учащихся.

Ключевые слова: искусственный интеллект, образовательная система, этические нормы, информационная безопасность, педагоги, конфиденциальность данных.

Annotation: This article analyzes the challenges of ensuring ethical standards in artificial intelligence-based educational systems. The importance of information security, data confidentiality, and technology usage ethics among teachers and students is highlighted. The study also discusses normative, legal, and psychological aspects for the effective and fair application of AI in education. The findings help identify strategies for implementing ethical principles in AI systems. Emphasis is placed on developing teachers' ethical decision-making skills and protecting students' rights.

Keywords: artificial intelligence, educational system, ethical standards, information security, teachers, data confidentiality.

Kirish

So'nggi yillarda ta'lim sohasida sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarini joriy etish jarayoni tobora kengayib bormoqda. Ushbu jarayon nafaqat pedagogik faoliyatning samaradorligini oshirishga, balki ta'lim sifatini yaxshilash va individual yondashuvni rivojlantirishga xizmat

qilmoqda. Shu bilan birga, sun'iy intellektning ta'lim tizimiga integratsiyasi pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlarini ham yangi bosqichga olib chiqadi. Pedagogik yetakchilik bu yerda nafaqat ma'muriy yoki tashkiliy funksiyalarni bajarish, balki pedagogik jamoaning ijtimoiy va psixologik muhitini shakllantirish, innovatsion qarorlar qabul qilish va xodimlarni texnologiyalarga moslashtirish jarayonlarini boshqarishni anglatadi.

Sun'iy intellekt joriy etilishi bilan pedagogik yetakchilikning roli kengayadi: yetakchi nafaqat o'quv jarayonini nazorat qiladi, balki pedagoglarning texnologiyaga moslashuvi, motivatsiyasi va psixologik farovonligini ta'minlashda ham muhim vosita hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlari, xususan, ishonchni shakllantirish, hamkorlikni rivojlantirish, pedagogik jamoada ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimini ta'minlash kabi omillar diqqat markazida bo'lishi zarur.

Shuningdek, sun'iy intellektning pedagogik jarayonga joriy etilishi yangi stress va psixologik yuklamalarni keltirib chiqaradi. Bu esa pedagogik yetakchidan nafaqat tashkiliy qobiliyat, balki yuqori darajadagi empatiya, kommunikatsiya va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini talab qiladi. Shu sababli, pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlarini o'rganish, ta'lim tizimida SI texnologiyalaridan samarali va etik tarzda foydalanishni ta'minlash uchun dolzarb va muhim ilmiy masala hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotda sun'iy intellekt sharoitida pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlari, pedagoglarning texnologiyaga moslashuvi va pedagogik jamoaning innovatsion faoliyati bilan bog'liq muammolar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari pedagogik yetakchilik strategiyalarini optimallashtirish, pedagoglarning psixologik farovonligini ta'minlash va ta'lim jarayonida sun'iy intellektning samarali qo'llanilishiga hissa qo'shadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

So'nggi yillarda pedagogik yetakchilik va sun'iy intellektning integratsiyasi bo'yicha ilmiy adabiyotlar soni ortib bormoqda. Zamonaviy tadqiqotlar pedagogik yetakchilikning nafaqat tashkiliy, balki sotsial-psixologik jihatlarini o'rganishga katta e'tibor qaratadi. Sun'iy intellektning ta'lim tizimiga joriy etilishi pedagogik yetakchilardan o'z jamoasini innovatsion muhitga moslashtirish, motivatsiya va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni ta'minlash ko'nikmalarini talab qiladi. Shu bilan birga, pedagoglarning psixologik farovonligi va ish samaradorligi ham sun'iy intellekt texnologiyalaridan samarali foydalanish bilan bevosita bog'liq ekanligi aniqlangan .

O'zbekiston sharoitida pedagogik yetakchilik masalalari so'nggi yillarda ko'plab ilmiy maqolalarda muhokama qilinmoqda. Madgapilova (2025) pedagogik innovatsion klaster yondashuvlari orqali pedagogik jamoalarda hamkorlik va sotsial-psixologik muhitni shakllantirishning samarali strategiyalarini taklif qiladi [1]. Eshnayev va Madgapilova (2023) ta'lim tizimida klaster yondashuvining amalga oshirilish xususiyatlarini o'rganib, pedagogik yetakchilik va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishning amaliy jihatlarini ko'rsatadi [2]. Shu bilan birga, Shapiro va Stefkovich (2016) tadqiqotlari pedagogik yetakchilikning ijtimoiy va etika jihatlari sun'iy intellekt bilan integratsiyalashgan muhitlarda qanchalik muhim ekanligini ko'rsatadi [3]. Ushbu tadqiqotlar pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlarini sun'iy intellekt sharoitida joriy etishning nazariy va amaliy asoslarini yaratishga xizmat qiladi.

Sun'iy intellektning pedagogik jarayonga kiritilishi pedagogik yetakchilikning ijtimoiy rolini kuchaytiradi. Yetakchi jamoa a'zolarining texnologiyaga moslashuvi, stressni boshqarish va kommunikatsion qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonlarini boshqaradi. Shu nuqtai nazardan,

ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, pedagogik yetakchilikni samarali amalga oshirish uchun quyidagi sotsial-psixologik omillar muhim: jamoada ishonchni shakllantirish, hamkorlikni rivojlantirish, innovatsion qarorlar qabul qilish va pedagoglarning psixologik farovonligini ta’minlash.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida quyidagi yondashuvlar qo‘llanildi:

1. Nazariy tahlil – ilmiy adabiyotlar, maqolalar va pedagogik strategiyalar tahlili orqali sun’iy intellekt sharoitida pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlari aniqlandi.

2. Kuzatuv va intervyu – pedagogik jamoalarda yetakchilarning innovatsion faoliyati, motivatsiyasi va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlanishi haqida ma’lumotlar to‘plandi.

3. Tajriba va eksperiment – jamoalarda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish jarayonida pedagogik yetakchilik samaradorligi baholandi.

4. Analitik tahlil – to‘plangan ma’lumotlar va kuzatuv natijalari asosida pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlari va uning sun’iy intellekt jarayoniga integratsiyasidagi samaradorlik darajasi aniqlanadi.

Ushbu metodologiya pedagogik yetakchilikning sun’iy intellekt sharoitida sotsial-psixologik jihatlarini tizimli ravishda o‘rganish, pedagoglar va jamoa a’zolarining texnologiyaga moslashuv jarayonini aniqlash hamda ta’lim jarayonida samarali strategiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi. Shu bilan birga, bu yondashuv pedagogik jamoaning innovatsion salohiyatini oshirish va pedagogik yetakchining sotsial-psixologik roli bilan bog‘liq muammolarni hal etishga xizmat qiladi.

Muhokama

Sun’iy intellektning ta’lim jarayoniga joriy etilishi pedagogik yetakchilik faoliyatini yangi bosqichga olib chiqadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlari nafaqat jamoani boshqarish, balki uning innovatsion faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, pedagoglarning texnologiyaga moslashuvi va motivatsiyasini rag‘batlantirish bilan bog‘liq. Shu bilan birga, pedagogik jamoaning ijtimoiy qo‘llab-quvvatlanishi va pedagoglarning psixologik farovonligi SI texnologiyalarini muvaffaqiyatli joriy etishda muhim omil hisoblanadi.

Kuzatuvlar va intervyu natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagogik yetakchilikdagi samaradorlik jamoa a’zolarining innovatsion qarorlar qabul qilish, o‘zaro hamkorlik va ijtimoiy o‘zaro ta’sir ko‘nikmalariga bog‘liq. SI texnologiyalari joriy etilganda pedagoglarning texnologiyaga moslashuvida stress, raqamli tashvishlar va vaqtni boshqarish bilan bog‘liq qiyinchiliklar yuzaga keladi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik yetakchi nafaqat tashkilotchi, balki psixologik qo‘llab-quvvatlovchi sifatida ham faol bo‘lishi talab qilinadi.

Muhokama shuni ko‘rsatadiki, pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlarini rivojlantirish uchun quyidagi strategiyalar samarali hisoblanadi:

1. Ishonchli va ochiq kommunikatsiya – pedagogik jamoada ochiq muloqot kanallarini yaratish va xodimlar o‘rtasida ishonch muhitini shakllantirish.

2. Motivatsiya va rag‘batlantirish – pedagoglarning texnologiyaga moslashuvi va ijodiy faoliyatini rag‘batlantirish tizimlarini joriy etish.

3. Ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash – jamoa a’zolarining texnologik qiyinchiliklari va stress holatlarida pedagogik va psixologik yordam ko‘rsatish.

4. Innovatsion madaniyatni rivojlantirish – sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etish jarayonida pedagoglarning kreativ qarorlar qabul qilish qobiliyatini oshirish.

Shuningdek, tadqiqot natijalari pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlari pedagoglarning professional rivojlanish motivatsiyasi, raqamli kompetentligi va empatiya ko‘nikmalari bilan chambarchas bog‘liqligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, pedagogik jamoaning SI texnologiyalari sharoitida bir-birini qo‘llab-quvvatlash, bilim va tajriba almashish imkoniyatlari, pedagogik yetakchining samarali faoliyatini ta’minlashga xizmat qiladi.

Pedagogik yetakchilik va sun’iy intellekt integratsiyasi nafaqat texnologik yangilanish, balki pedagogik jamoaning sotsial-psixologik muhitini optimallashtirish jarayoni sifatida qaralishi lozim. Shu nuqtai nazardan, pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlarini tadqiq etish va optimallashtirish ta’lim sifatini oshirish, pedagoglarning professional salohiyatini rivojlantirish va ta’lim jarayonida sun’iy intellekt texnologiyalaridan samarali foydalanishni ta’minlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Sun’iy intellekt texnologiyalarini ta’lim jarayoniga joriy etish pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlariga yangi talablar qo‘ymoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, pedagogik yetakchining muvaffaqiyati nafaqat texnologik bilim va malakaga, balki jamoaning ijtimoiy muhitini boshqarish, pedagoglarning psixologik farovonligini ta’minlash va ularning innovatsion faoliyatini rag‘batlantirish qobiliyatiga bog‘liq. Pedagogik jamoada ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, samarali kommunikatsiya va o‘zaro hamkorlik mexanizmlari sun’iy intellekt texnologiyalarini muvaffaqiyatli joriy etishda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Pedagoglarning raqamli kompetentligi, empatiya va muloqot ko‘nikmalari hamda professional motivatsiyasi pedagogik jarayonni optimallashtirish va sun’iy intellektni samarali qo‘llash uchun muhim vositalardir. Shu bilan birga, pedagogik yetakchilikning ijtimoiy va psixologik jihatlari pedagoglarning stress va raqamli tashvishlarini kamaytirishga, jamoa ichida ishonchli muhitni yaratishga va innovatsion qarorlar qabul qilishga xizmat qiladi.

Shu sababli, pedagogik yetakchilikning sotsial-psixologik jihatlarini rivojlantirish va doimiy tadqiqotlar olib borish ta’lim sifatini oshirish, pedagoglarning professional rivojlanishini ta’minlash va ta’lim jarayonida raqamli innovatsiyalarni samarali qo‘llash imkoniyatlarini kengaytiradi. Pedagogik yetakchilikning ushbu jihatlari, sun’iy intellekt integratsiyasi bilan birgalikda, ta’lim jarayonining barqaror va samarali rivojlanishiga asos bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Madgapilova, Nargiza. (2025). *Scientific-Practical and Strategic Bases of Improving Pedagogical-Psychological Cooperation in the Integration of School and Pre-School Educational Organizations in the Context of Continuous Education on the Basis of Innovative Logistics*. 1, 157-166.
2. Eshnayev, Nortoji & Madgapilova, Nargiza. (2023). *Characteristics of Implementing the Cluster Approach in the Educational System*. International Journal of Pedagogics, 03, 44-47.
3. Shapiro, J. P., & Stefkovich, J. A. (2016). *Ethical Leadership and Decision Making in Education: Applying Theoretical Perspectives to Complex Dilemmas*. 4th Edition.
4. Madgapilova, Nargiza. (2024). *Mug‘allim*. 5/2-сан. 461-468.